

11. Повідомлення про оприлюднення проекту наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» // Національна поліція : тимчас. веб-сайт. 31.03.2017. URL: http://old.npu.gov.ua/mvs/control/kharkiv/mvs/control/i_c%2Fmain/uk/publish/article/2144288 (дата звернення: 22.12.2017).

Надійшла до редколегії 22.12.2017

КОСТЕНКО Я. В. ПРОФЕСИОГРАММА РАБОТНИКА ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ЮВЕНАЛЬНОЙ ПРЕВЕНЦИИ

Изложены результаты исследований по созданию профессиограммы работника подразделений ювенальной превенции в контексте успешного овладения профессией и совершенствования в ней. Определено, что профессиографическое исследование – социально изменчивое и малоизученное направление в деятельности сотрудников полиции, а его развитие в современной социальной период является значительным вкладом в совершенствование профессиональной деятельности сотрудников системы внутренних дел, в систему отбора и подбора кадров.

Подчеркнуто, что реформирование правоохранительной системы невозможно без внедрения новых путей и направлений повышения результативности процесса отбора и подбора кадров в ювенальной превенции, одним из которых является комплексная разработка профессиограммы работника и модели соответствия требованиям профессии при приеме на службу, совершенствование методов эффективной и адекватной диагностики личности.

Ключевые слова: ювенальная превенция, профессиограмма, психограмма, реформирование правоохранительной системы, предупреждение правонарушений.

KOSTENKO YA. V. JOB DESCRIPTION OF AN OFFICER OF JUVENILE PREVENTION

The author has presented the results of research on the creation of job description of an officer of juvenile prevention unit in the context of successful mastering the profession and further professional development. It has been determined that the job research is socially variable and not enough studied area in the activities of the police, and its development in terms of a transformational society is a significant contribution into improving the professional activities of police officers, into the selection and recruitment system.

It has been emphasized that successful reformation of law enforcement system is impossible without implementing new ways and directions of increasing the effectiveness of the selection and recruitment process for juvenile prevention, one of which is the comprehensive development of job description of an officer, the development of a model of compliance with the requirements of the profession at the time of recruitment, improvement of methods of effective and adequate diagnostics of a personality.

The suggested in the article theoretical model of job description is the step in bringing the requirements of professional activity of the officers of juvenile prevention units into line with the presence of certain formed psychological properties, processes and entities (knowledge, skills, competences), which will allow to analyze in the future professional and psychological training of such officers to be ready to operate; to detect their compliance with the requirements of the profession, as well as to develop psychological recommendations for psychologists to retrain such officers.

Keywords: juvenile prevention, job description, psychic profile, reformation of law enforcement system, prevention of offenses.

УДК 159.9

К. В. КУДАР,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ України;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1925-6431>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ПРАВООХОРОНЦІВ ПІСЛЯ ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НЕТИПОВИХ УМОВАХ

Охарактеризовано психологічні особливості професійного здоров'я працівників Національної гвардії України, які виконували службові завдання в умовах антитерористичної операції. Виявлено непатологічне реагування правоохоронців на стрес-фактори нетипових умов службової діяльності. Показано, що у правоохоронців у перший місяць після повернення із зони АТО спостерігаються прояви симптомів соматизації, депресії, інші прояви дістресу. Описано відмінності в задоволеності якістю життя працівників Національної гвардії залежно від досвіду службової діяльності.

Ключові слова: професійне здоров'я, особистість правоохоронця, психопатологічні симптоми, якість життя.

Kudar, K.V. (2017), "Features of professional health care of law enforcement officers after performing service activities in non-typical conditions" ["Osoblyvosti profesiinoho zdorovia pravookhorontsiv pislia vykonannia sluzhbovoi diialnosti v netypovykh umovakh"], *Pravo i Bezpeka*, No. 4, pp. 192–199.

Постановка проблеми. Службова діяльність правоохоронців у зоні проведення антитерористичної операції відбувається у специфічних умовах. Більшість дослідників описують проблему психологічного здоров'я правоохоронців, які виконують свої обов'язки в умовах проведення антитерористичної операції, в поняттях стресових розладів, що, на нашу думку, не окреслює її системно. Крім того, діагнози «посттравматичний стресовий розлад», «гострий стресовий розлад» тощо останнім часом використовуються в літературі та ЗМІ занадто вільно. Так, наприклад, діагноз «посттравматичний стресовий розлад» може бути поставлений лікарем-психіатром особі, яка перебувала в екстремальній ситуації [1] та має певні прояви, що відповідають досить чітким діагностичним критеріям. Умови службової діяльності правоохоронців Національної гвардії України в зоні проведення антитерористичної операції не є повною мірою екстремальними, оскільки не пов'язані з «поза межними смисловими, характерологічними, психофізичними навантаженнями» [2, с. 131], однак вони є нетиповими для виконання його службових обов'язків і, безумовно, впливають на стан професійного здоров'я. Нетипові умови служби в зоні антитерористичної операції можуть навіть не мати психотравмуючого характеру для правоохоронця.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Проблема професійного здоров'я досліджувалась у працях Р. А. Березовської, Г. Г. Вербіної, Н. І. Виноградової, Н. Є. Водопьянкової, В. В. Грандт, Т. М. Дзюби, І. В. Жданової, А. Земби, О. Г. Караяні, А. Г. Маклакова, І. Г. Малкіної-Пих, Т. В. Недуруєвої, Г. С. Нікіфорова, О. С. Старченкової, Н. В. Тарабріної, В. А. Шаповала, С. М. Шингаєва, R. Constant, V. Henry, J. Joseph, C. Mayhew, D. Thomas, J. Whealin та ін. У загальному розумінні професійне здоров'я – це складна багаторівнева система, яка регулює якість вирішення професійних завдань [3, с. 112].

Згідно із законом України «Про Національну гвардію України» основними обов'язками та функціями її працівників є:

1) забезпечувати захист та охорону життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства та держави від злочинних й інших протиправних посягань;

2) брати участь у забезпеченні громадської безпеки й охороні громадського порядку;

3) забезпечувати охорону об'єктів, що охороняються Національною гвардією України;

4) забезпечувати пропускний режим на об'єктах, що охороняються Національною гвардією України;

5) уживати заходів щодо припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп і злочинних організацій;

6) брати участь в антитерористичних операціях;

7) брати участь у заходах, пов'язаних із припиненням збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні, а також у заходах щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав;

8) вести воєнні (бойові) дії в разі збройного конфлікту або загрози нападу на Україну;

9) виконувати завдання територіальної оборони тощо [4].

Правоохоронці Національної гвардії України мають широке коло завдань, які можуть виконуватися в різних умовах. Умови службової діяльності – це система соціальних, психологічних, санітарно-гігієнічних і фізичних характеристик діяльності [5, с. 138]. Під час виконання службової діяльності в типових умовах правоохоронці використовують сформовані відповідні навички та мають можливість задовольняти свої фізіологічні і соціальні потреби. Нетипові умови службової діяльності в зоні проведення антитерористичної операції, на нашу думку, включають у себе низку специфічних чинників, які сприяють підвищенню нервово-психічної напруги: підвищену відповідальність за результати виконання обов'язків; стикання з антигромадськими, аморальними вчинками оточуючих; конфліктні умови службової діяльності, за яких виконання одного із завдань вимагає дій, що суперечать іншому завданню; підвищений рівень загрози життю; виконання службових обов'язків у складних умовах (на блок-посту, зі змінами кожні 2 години, у відкритому полі у стані постійного «спостереження»); цілодобове несення служби з табельною вогнепальною зброєю; міжособистісні конфлікти; неможливість впливати на умови служби; необхідність особисто забезпечувати побутові умови, які не

відповідають нормативним вимогам та викликають фізичний і фізіологічний дискомфорт; розлуку із сім'єю та близькими тощо. Таким чином, нетипові умови службової діяльності вимагають від правоохоронців підвищених вольових зусиль, задіяння адаптаційних резервів і морально-психологічної та професійної підготовки.

Мета статті – дослідити особливості психопатологічної симптоматики та задоволеності якістю життя у правоохоронців, які виконували службово-бойові завдання в нетипових умовах (на прикладі антитерористичної операції на сході України).

Виклад основного матеріалу. Дослідження проводилося на базі центру психіатричної допомоги та професійного психофізіологічного відбору Державної установи «Територіальне медичне об'єднання МВС України по Харківській області». У ньому взяли участь 146 правоохоронців Національної гвардії України віком від 21 до 46 років. Вибірка була розділена на три групи: перша група – правоохоронці, які повернулися з відрядження до зони АТО менше, ніж за 1 місяць до проведення дослідження; друга група – правоохоронців, які повернулися з відрядження в зону АТО більше, ніж за 1 місяць до моменту дослідження; третя група – 50 правоохоронців, які не мали досвіду служби в нетипових умовах, але та мали подібні соціально-демографічні характеристики.

У дослідженні були використані опитувальник вираженості психопатологічної симптома-

тики (Symptom Check List - 90 - Revised – SCL-90-R) й опитувальник якості життя Всесвітньої організації охорони здоров'я (ядерний модуль). В опитувальнику вираженості психопатологічної симптоматики відповіді інтерпретуються за 9 основними шкалами симптоматичних розладів (соматизації, обсесивно-компульсивного, міжособистісної сензитивності, депресії, тривожності, ворожості, фобічної тривожності, паранояльних тенденцій, психотизму) та 3 узагальненими шкалами (загальний індекс тяжкості симптомів, індекс підсумкового симптоматичного дистресу, загальне число позитивних відповідей) [6]. Опитувальник якості життя Всесвітньої організації охорони здоров'я (ядерний модуль) дає можливість оцінити якість життя в 6 сферах – фізичній, психологічній, сферах незалежності, соціальної активності, навколишнього середовища, духовності [7]. Для обробки даних були використані непараметричні методи математичної статистики (U-критерій Манна – Уїтні та критерій Краскела – Уолліса).

Отримані під час дослідження дані загалом свідчать про непатологічне реагування правоохоронців на стрес-фактори в нетипових умовах службової діяльності в зоні АТО. Результати дослідження проявів психопатологічної симптоматики у правоохоронців, які виконували свої обов'язки в нетипових умовах службової діяльності, залежно від часу, що минув після повернення з відрядження до зони АТО, наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Прояви психопатологічної симптоматики у правоохоронців, які виконували свої обов'язки в нетипових умовах службової діяльності, залежно від часу, що минув після повернення з відрядження до зони АТО

Психопатологічні симптоми	Група, $\bar{x} \pm y$		U	p
	1 група	2 група		
Соматизація	0,73 ± 0,36	0,6 ± 0,32	359	> 0,05
Обсесивно-компульсивні	0,74 ± 0,35	0,64 ± 0,34	374,5	> 0,05
Міжособистісна сензитивність	0,85 ± 0,38	0,86 ± 0,42	452	> 0,05
Депресія	0,69 ± 0,29	0,63 ± 0,38	433,5	> 0,05
Тривожність	0,88 ± 0,19	0,89 ± 0,2	458	> 0,05
Ворожість	0,59 ± 0,38	0,44 ± 0,31	369	> 0,05
Фобічна тривожність	0,34 ± 0,31	0,42 ± 0,35	402	> 0,05
Паранояльні тенденції	0,25 ± 0,25	0,2 ± 0,19	422,5	> 0,05
Психотизм	0,71 ± 0,3	0,86 ± 0,23	312	> 0,05
Загальний індекс тяжкості симптомів	0,62 ± 0,11	0,6 ± 0,09	397,5	> 0,05
Індекс підсумкового симптоматичного дистресу	1,04 ± 0,05	1,03 ± 0,04	411,5	> 0,05

Під час дослідження не було виявлено статистично достовірних відмінностей у проявах психопатологічної симптоматики у правоохоронців залежно від часу, що минув після відря-

дження до зони АТО. Вираженість більшості психопатологічних симптомів є усередненими та нормативними, за виключенням психотизму, рівень якого свідчить про схильність до

унікаючого, ізолюваного стилю життя, зниження соціальної адаптації.

Порівняльний аналіз проявів психопатологічної симптоматики у правоохоронців залеж-

но від наявності досвіду служби в нетипових умовах та часу, що минув після повернення з відрядження до зони АТО, наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Порівняння проявів психопатологічної симптоматики у правоохоронців залежно від наявності досвіду служби в нетипових умовах та часу, що минув після повернення з відрядження до зони АТО

Психопатологічні симптоми	Середній ранг			N	p
	1 група	2 група	3 група		
Соматизація	81,5	64,6	61,8	7,43	≤ 0,05
Обсесивно-компульсивні	79,7	66,2	64,6	4,4	> 0,05
Міжособистісна сензитивність	78,7	80,6	63,2	4,6	> 0,05
Депресія	82,4	75,4	58	10,6	≤ 0,01
Тривожність	80,8	82	59,3	8,8	≤ 0,01
Ворожість	76,9	61,8	70,3	1,7	> 0,05
Фобічна тривожність	70,2	80,4	77,6	1,3	> 0,05
Паранояльні тенденції	73	66	76	0,5	> 0,05
Психотизм	75	97,3	65,7	5,4	> 0,05
Загальний індекс тяжкості симптомів	83,7	75	55,9	13,72	≤ 0,001
Індекс підсумкового симптоматичного дистресу	77,9	69,1	67	2,35	> 0,05

Дані, наведені в таблиці 2, свідчать, що у правоохоронців, які повернулися з відрядження до зони АТО менше, ніж за 1 місяць до проведення дослідження, в порівнянні з іншими групами достовірно вищі такі показники:

– симптоми соматизації, скарги, фіксовані на кардіоваскулярній, гастроінтестинальній, респіраторній та інших системах, які є відображенням дистресу, що виникає з відчуття тілесної дисфункції;

– симптоми депресії – відсутність інтересу до життя, брак мотивації та втрата життєвої енергії, відчуття безнадійності;

– загальний індекс тяжкості симптомів, що

підсумовує кількість симптомів та інтенсивність пережитого дистресу.

Симптоми тривожності, що проявляються як нервозність, напруга, чутливість до небезпеки та підвладність середовищним впливам, найбільшою мірою проявляються у групах правоохоронців, які мають досвід несення служби в умовах АТО.

Результати дослідження задоволеності якості життя у правоохоронців, які виконували свої обов'язки в нетипових умовах службової діяльності, залежно від часу, що минув після повернення з відрядження до зони АТО наведено в таблиці 3.

Таблиця 3

Особливості задоволеності якістю життя у правоохоронців, які виконували свої обов'язки в нетипових умовах службової діяльності, залежно від часу, що минув після повернення з відрядження до зони АТО

Показники якості життя	Група, $x_{cp} \pm u$		U	p
	1 група	2 група		
1	2	3	4	5
Фізична сфера	11,6 ± 1,6	11,1 ± 2,3	406,0	> 0,05
Фізичний біль та дискомфорт	10,5 ± 1,8	10,5 ± 2	445,5	> 0,05
Життєва активність, енергія, втома	12,1 ± 3,5	10,8 ± 3,5	375,5	> 0,05
Сон і відпочинок	12,1 ± 2,9	12 ± 3,3	458,5	> 0,05
Психологічна сфера	11,6 ± 0,9	11,7 ± 0,8	419,0	> 0,05
Позитивні емоції	11,6 ± 2,4	11,5 ± 3	445,0	> 0,05
Мислення, здатність до навчання, пам'ять, концентрація	13,4 ± 2,1	13,6 ± 2,1	430,0	> 0,05

Закінчення табл. 3

1	2	3	4	5
Самооцінка	12,2 ± 1,5	12,1 ± 0,9	437,0	> 0,05
Образ тіла і зовнішність	13,6 ± 1,9	14,2 ± 2,5	366,5	> 0,05
Негативні емоції	7,4 ± 1,4	7,2 ± 1,3	428,5	> 0,05
Рівень незалежності	12,5 ± 1,2	12,1 ± 1,2	369,5	> 0,05
Рухливість	14 ± 2,5	14,2 ± 2	445,0	> 0,05
Здатність робити повсякденні справи	13,7 ± 2,6	12,7 ± 2	344,5	> 0,05
Залежність від ліків і лікування	7,4 ± 2	6,4 ± 2,2	339,0	> 0,05
Здатність до роботи	14,9 ± 2,3	15,1 ± 2,7	459,5	> 0,05
Соціальні взаємини	12,9 ± 1,2	13 ± 0,9	443,5	> 0,05
Особисті відносини	12,8 ± 1,7	13,9 ± 1,6	301,0	≤ 0,05
Практична соціальна підтримка	12,7 ± 1,6	13,3 ± 2,3	397,0	> 0,05
Сексуальна активність	13,2 ± 2,8	11,9 ± 1,8	335,0	> 0,05
Довкілля	13,2 ± 1,1	12,3 ± 1,4	293,5	≤ 0,05
Фізична безпека та захищеність	12,7 ± 2,7	11,4 ± 2,5	323,0	> 0,05
Навколишнє середовище вдома	15,1 ± 2,9	14,2 ± 1,9	376,5	> 0,05
Фінансові ресурси	11,5 ± 2,2	12,1 ± 2,3	392,0	> 0,05
Медична та соціальна допомога	11,5 ± 2,4	11,7 ± 3	410,0	> 0,05
Можливості для отримання нової інформації та навичок	16,1 ± 2,4	13 ± 2,2	168,5	≤ 0,001
Можливості для відпочинку та розваг, їх використання	14,3 ± 2	13,6 ± 2,5	398,5	> 0,05
Навколишнє середовище	12,2 ± 2,4	11,7 ± 2,3	422,0	> 0,05
Транспорт	12,4 ± 2,5	10,7 ± 2,3	288,5	≤ 0,05
Духовна сфера	15,1 ± 2,1	15,1 ± 2,1	461,5	> 0,05
Духовність, релігія, особисті переконання	15,1 ± 2,1	15,1 ± 2,1	461,5	> 0,05
Якість життя	76,9 ± 4,3	75,4 ± 4,2	381,5	> 0,05

В групі правоохоронців, які знаходяться у звичних умовах більше 1 місяця, вища задоволеність якістю особистих відносин, що пов'язано з можливістю бачитися та спілкуватися зі своєю сім'єю необмежено. Після служби в нетипових умовах досліджувані багато в чому переглянули своє ставлення до родини, особисті відносини набули більшої цінності.

Правоохоронці, які тільки повернулися з відрядження до зони АТО, більше задоволені якістю навколишнього середовища, можливостями для отримання нової інформації та навичок. На нашу думку, нетипові умови служби певною мірою сприяють швидкому, адекватному та якісному засвоєнню службових навичок, підвищенню професійної компетентності.

Таблиця 4

Порівняння рівня задоволеності життям у правоохоронців, які виконували свої обов'язки в нетипових умовах та правоохоронців, які виконували обов'язки в типових умовах службової діяльності

Показники якості життя	Середній ранг			N	p
	1 група	2 група	3 група		
1	2	3	4	5	6
Фізична сфера	66,9	60,6	87,6	406,0	> 0,05
Фізичний біль та дискомфорт	69,8	71,6	80,3	445,5	> 0,05
Життєва активність, енергія, втома	73,8	58,6	76,3	375,5	> 0,05
Сон і відпочинок	67,3	66,0	85,7	458,5	> 0,05
Психологічна сфера	67,7	74,3	83,1	419,0	> 0,05
Позитивні емоції	66,8	70,1	85,6	445,0	> 0,05
Мислення, здатність до навчання, пам'ять, концентрація	79,1	85,7	61,7	430,0	> 0,05

Закінчення табл. 4

1	2	3	4	5	6
Самооцінка	64,5	65,4	90,5	437,0	> 0,05
Образ тіла і зовнішність	64	83,5	87,5	366,5	> 0,05
Негативні емоції	77,5	71,4	67,3	428,5	> 0,05
Рівень незалежності	77,4	62,5	69,3	369,5	> 0,05
Рухливість	71,5	74,9	76,6	445,0	> 0,05
Здатність робити повсякденні справи	72,8	51,7	79,4	344,5	> 0,05
Залежність від ліків і лікування	80,9	58,5	64,3	339,0	> 0,05
Здатність до роботи	80	81	60,8	459,5	> 0,05
Соціальні взаємини	65,5	68,5	88,3	443,5	> 0,05
Особисті відносини	65,5	90,3	83,4	301,0	≤ 0,05
Практична соціальна підтримка	66,3	78,3	84,7	397,0	> 0,05
Сексуальна активність	72,1	50,8	80,9	335,0	> 0,05
Довкілля	78,7	50,9	69,5	293,5	≤ 0,05
Фізична безпека та захищеність	78,5	53,7	69,3	323,0	> 0,05
Навколишнє середовище вдома	78,5	64,1	67	376,5	> 0,05
Фінансові ресурси	74,8	87,1	68,4	392,0	> 0,05
Медична та соціальна допомога	69,2	78,8	79,7	410,0	> 0,05
Можливості для отримання нової інформації та навичок	82,9	34,7	66,1	168,5	≤ 0,001
Можливості для відпочинку та розваг, їх використання	78,3	67,5	66,7	398,5	> 0,05
Навколишнє середовище	71,1	64,4	79,7	422,0	> 0,05
Транспорт	76,5	48,9	73,9	288,5	≤ 0,05
Духовна сфера	78,6	79,2	63,7	461,5	> 0,05
Духовність, релігія, особисті переконання	78,6	79,2	63,7	461,5	> 0,05
Якість життя	73,2	60	77	381,5	> 0,05

Досліджувані, які тільки повернулися з відрядження до зони АТО, більше задоволені якістю особистих відносин. Це свідчить, що в типових умовах більше можливостей для підтримання особистих відносин. З іншого боку, навіть досліджувані, які не мають досвіду служби в нетипових умовах, характеризуються більш низькою задоволеністю особистими відносинами.

Якістю навколишнього середовища більше задоволені досліджувані, які менше місяця тому повернулися з відрядження до зони АТО. Це свідчить, що працівники більшою мірою можуть оцінювати всі переваги навколишнього середовища, в якому вони знаходяться.

Найбільше субсферою «можливості для отримання нової інформації та навичок» задоволені правоохоронці, які менше місяця тому повернулися з відрядження до зони АТО. Незважаючи на складність і нетиповість умов, правоохоронці в цілому задоволені можливістю розвивати свої службові якості, рости професійно й отримувати нові навички.

Задоволеність якістю транспорту статистично різна в трьох групах, але працівники в гру-

пах досліджуваних без досвіду служби в нетипових умовах і досліджуваних, які щойно повернулися зі служби в таких умовах, мають рівень задоволеності практично однаковий.

Висновки. Реагування правоохоронців на стрес-фактори нетипових умов службової діяльності має непатологічний характер. Істотних відмінностей між проявами психопатологічної симптоматики у правоохоронців залежно від часу, який минув після відрядження до зони АТО, немає. Однак правоохоронці, які менше місяця тому повернулися з відрядження, мають більш високий рівень прояву симптомів соматизації, депресії, а також загального індексу тяжкості дістресу. У групі досліджуваних, які більше місяця тому повернулися з відрядження до зони АТО, більше виражені симптоми тривожності, ніж у колег, які не мають досвіду служби в нетипових умовах.

Наявність досвіду служби в нетипових умовах впливає на задоволеність правоохоронців якістю життя. Правоохоронці, які тільки завершили виконання службових обов'язків у зоні АТО, більше задоволені якістю навколишнього

середовища, можливістю отримання нової інформації та навичок, а також транспортом, наявним у них у розпорядженні. Досліджувані, з часу повернення яких пройшло більше, ніж мі-

сяць, більше задоволені якістю особистих відносин.

У подальшому доцільно оцінити зміни у професійному здоров'ї правоохоронців з часом.

Список бібліографічних посилань

1. МКБ 10 – Международная классификация болезней 10-го пересмотра. 2016. URL: <http://mkb-10.com/index.php?pid=4257> (дата звернення: 20.12.2017).
2. Геляхова Л. А. Устойчивость сотрудников ОВД к экстремальным ситуациям служебной деятельности. *Теория и практика общественного развития*. 2014. № 2. С. 130–132.
3. Виноградова Н. И. Становление профессионального здоровья будущего психолога образования. *Учёные записки ЗабГУ*. 2013. № 5. С. 111–117.
4. Про Національну гвардію України : закон України від 13.03.2014 № 876-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення: 20.12.2017).
5. Бодров В. А. Психологические основы профессиональной деятельности. М. : Логос, 2007. 855 с.
6. Дерогатис Л. Р. Симптоматический опросник SCL-90-R. URL: http://psylab.info/Симптоматический_Опросник (дата звернення: 20.12.2017).
7. Опросник качества жизни Всемирной организации здравоохранения. URL: http://psylab.info/Опросник_качества_жизни_Всемирной_организации_здравоохранения (дата звернення: 20.12.2017).

Надійшла до редколегії 21.12.2017

КУДАРЬ К. В. ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ЗДОРОВЬЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЕЙ ПОСЛЕ ИСПОЛНЕНИЯ СЛУЖЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В НЕТИПИЧНЫХ УСЛОВИЯХ

Охарактеризованы психологические особенности профессионального здоровья сотрудников Национальной гвардии Украины, выполнявших служебные задачи в условиях антитеррористической операции. Выявлено непатологическое реагирование правоохранителей на стресс-факторы нетипичных условий служебной деятельности. Показано, что у правоохранителей в первый месяц после возвращения из зоны АТО наблюдаются симптомы соматизации, депрессии, другие проявления дистресса. Описанные различия в удовлетворённости качеством жизни у сотрудников Национальной гвардии в зависимости от опыта служебной деятельности.

Ключевые слова: профессиональное здоровье, личность правоохранителя, психопатологические симптомы, качество жизни.

KUDAR K. V. FEATURES OF PROFESSIONAL HEALTH CARE OF LAW ENFORCEMENT OFFICERS AFTER PERFORMING SERVICE ACTIVITIES IN NON-TYPICAL CONDITIONS

It has been noted that the service of the officers from the National Guard of Ukraine in the conditions of the anti-terrorist operation has typical and non-typical components. The non-typical conditions of the service activity of law enforcement officers of the National Guard of Ukraine in the zone of anti-terrorist operation (ATO) include: a number of specific factors that contribute to increased nervous and mental stress: increased responsibility for the performance of duties; facing anti-social, immoral actions of others; conditions of service activity, where the performance of one of the tasks requires actions that contradict another task; an increased level of life threatening; round-the-clock service with a firearm; interpersonal conflicts; impossibility to influence the conditions of service; the need to personally provide living conditions that do not meet the regulatory requirements and cause physical and physiological discomfort; separation from the family and relatives, etc.

It has been found out that response of law enforcement officers to stress factors of non-typical conditions of service activity is non-pathological. There are no significant differences between the manifestations of psychopathological symptoms of law enforcement officers, depending on the time after the trip to the ATO zone. However, law enforcement officers who returned less than a month ago from a business trip have a higher level of symptoms of somatization, depression, and the general index of severity of distress. Over time, the manifestation of these symptoms decreases, but does not disappear at all. The group of those who returned more than a month ago from a business trip, the symptoms of anxiety are more expressed comparing to the colleagues who do not have experience of serving in non-typical conditions.

It has been determined that the presence of the service experience in non-typical conditions among law enforcement officers affects the quality of life satisfaction. The target group with the above mentioned experience more assesses the following sub-spheres of life, such as: personal relationships, the environment, opportunities for obtaining new information and skills, transportation.

Law enforcement officers who have just completed their official duties in the ATO zone are more satisfied with the quality of the environment, with the possibility of obtaining new information and skills, as well as the transport means available to them. The representatives of the target group, since returning from business trips to the ATO zone, if the term of their return is more than a month, are more satisfied with the quality of personal relationships.

Keywords: professional health care, personality of a law enforcement officer, psychopathological symptoms, quality of life.

УДК 159.92.351

М. Г. ЛОГАЧЕВ,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології та психології
факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2706-9521>

ПРАВОВІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПЕРСОНАЛОМ ПОЛІЦІЇ

Розглянуто питання застосування поліцією табельної вогнепальної зброї. Дано аналіз стрес-факторів професійної діяльності поліції, які безпосередньо впливають на травматизацію та загибель особового складу. Установлено кореляційну залежність між рівнем злочинності у країні та кількістю вбитих поліцією злочинців.

Детально проаналізовано вогневий двобій між поліцейськими та злочинцями. Розглянуто проблеми, пов'язані з високим рівнем психічної травматизації особового складу поліції внаслідок застосування табельної зброї на ураження.

Ключові слова: поліція, законодавство, вогнепальна зброя, стрес-фактори, психологічна травматизація.

Logatchev, N.G. (2017), "Legal and psychological aspects of using firearms by police personnel" ["Pravovi ta psykholohichni aspekty zastosuvannia vohnepalnoi zbroi personalom politsii"], *Pravo i Bezpeka*, No. 4, pp. 199–204.

Постановка проблеми. Правоохоронну діяльність спрямовано на реалізацію державної політики у сфері захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, захисту об'єктів права власності, протидії злочинності, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки [1]. При цьому особливе місце посідають питання правових і психологічних аспектів застосування табельної зброї персоналом поліції.

Стан дослідження. Проблема правового регулювання застосування зброї здавна привертала увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, таких як О. М. Бандурка, А. Т. Комзюк, М. І. Єропкін, М. Е. Єфімов, О. С. Фролов, Б. Перроу та Б. Фаррелл, (B. Perrou & B. Farrell), Е. Дж. Пініцотто (A. J. Pinizzotto) та ін.

Слід зазначити, що першим із вітчизняних фахівців, хто досліджував правові аспекти застосування табельної зброї працівниками органів внутрішніх справ, був О. М. Бандурка. На його думку, заходи адміністративного припинення спеціального призначення являють собою комплекс виняткових, екстраординарних засобів [2].

Фахівці у галузі адміністративного права (О. П. Коренєв, 2008; Ю. М. Кохнов, Л. Л. Попов, 2009) вважають, що застосування поліцією зброї є кримінально-правовим заходом, бо його спрямовано на нейтралізацію злочину, а не адміністративного правопорушення.

На думку інших (Ю. М. Демидов, Р. А. Базаров [3], В. Флоря [4]), застосування зброї поліцією є допустимим лише щодо особливо небезпечних злочинців, тому його слід віднести до заходів кримінально-процесуального характеру.

Метою статті є визначення проблем правового регулювання застосування вогнепальної зброї та психічної травматизації поліцейських.

Виклад основного матеріалу. Серед заходів державного примусу найжорсткішим є делеговане поліції право на застосування вогнепальної зброї. Ця проблема є «одним із найболючіших, найважливіших та спірних питань не тільки у нашій повсякденній практиці, але й теорії», – писав ще у 1928 р. А. Мемнонов [5]. Його слова не втратили актуальності і сьогодні, в умовах складної криміногенної обстановки, що склалася в Україні.